

С.В. ГЛУХОВА, Є.В. КИЛЬНИЦЬКА, К.С. ГРІДАСОВА

ОБҐРУНТУВАННЯ СУКУПНОСТІ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

В статі проаналізовано позиції вчених щодо тлумачення поняття «фінансова стійкість» підприємства, виокремлено змістові підходи та уточнено його сутність, визначено специфічні особливості. У результаті класичної теорії розподілу чинників впливу, визначено їх основні групи, досліджено сукупність чинників впливу на фінансову стійкість, представлену в науковій літературі, у результаті чого здійснено їх узагальнення за функціональними групами та обґрунтовано ієрархічність з позиції авторського бачення фінансової стійкості та особливостей впливу чинників.

Ключові слова: фінансова стійкість, чинники впливу, ефективність діяльності підприємства.

Вступ. В сучасних умовах поглиблення кризових явищ та посилення невизначеності зовнішнього середовища пріоритетними завданнями в діяльності вітчизняних підприємств стають підвищення фінансової стійкості та забезпечення економічної безпеки своєї діяльності. Тому актуальності набувають питання визначення зони фінансової стабільності з урахуванням чинників впливу на фінансовий стан підприємства.

Аналіз останніх досліджень. З метою визначення кола об'єктивних чинників впливу на фінансовий стан підприємства доцільним є в першу чергу визначитися із сутністю та характерними особливостями досліджуваної категорії. Питанням вивчення сутності фінансової стійкості присвячені праці багатьох вчених [1-8] та ін. Детальне вивчення означених в працях питань виявило значну сукупність позицій вчених щодо сутності фінансового стану та чинників впливу на нього, що обумовило необхідність уточнення сутності самого поняття «фінансовий стан» з метою подальшого визначення найбільш визначальних важелів його забезпечення та стабілізації.

Дослідження наукової думки в галузі теоретичного забезпечення фінансового стану підприємства виявило відсутність єдиного підходу щодо його тлумачення, а компаративний аналіз існуючих в літературі позицій дозволив виділити низку функціональних підходів (табл.1)

У результаті аналізу виявлено, що найбільш поширеним у науковій літературі є ресурсний підхід, що обумовлено специфікою показників, які визначають фінансовий стан. Однак, такий підхід є достатньо вузьким, оскільки обмежується лише колом специфічних показників фінансового аналізу та не дозволяє в повній мірі урахувати суміжні складові діяльності підприємства сформувати підґрунтя адекватних управлінських рішень.

Представлені інші позиції також заслуговують уваги, оскільки є економічно логічними та змістовними, проте застосування їх окремо не бачиться можливим внаслідок того, що кожен з них розкриває лише певний функціональний бік фінансової складової діяльності підприємства.

Метою статті є визначення сукупності чинників впливу на фінансовий стан підприємства. Для

реалізації поставленої мети було виконано такі завдання: уточнено сутність поняття «фінансовий стан»; узагальнено чинники впливу на фінансовий стан підприємства за функціональними групами; здійснено ієрархію чинників впливу.

В процесі дослідження застосовано методи аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення, групування, графічної побудови.

Таблиця 1 – Систематизація наукових підходів щодо сутності поняття «фінансовий стан»

Підхід	Фінансовий стан - це	Прихильники
Якісний	Потенційна можливість, спроможність ефективного здійснення діяльності	[1,7]
Сукупний	Сукупність виробничих та виробничих сфер діяльності підприємства, що визначають її ефективність	[2]
Ресурсний	Сукупності наявних фінансових ресурсів, капіталу тощо	[4,6,8,3]
Системний	Складна інтегрована системи діяльності підприємства	[5,6]

Виклад основного матеріалу. З огляду на дослідження сутності фінансового стану підприємства, доцільно визначати його як синтез якісного, системного та ресурсного підходів з таких позицій:

1) Фінансовий стан підприємства одночасно виступає і причиною і наслідком фінансово-господарської діяльності;

2) Оцінка фінансового стану як будь-яка аналітична процедура повинна виступати основою прийняття управлінського рішення;

3) Рівень фінансового стану є індикатором не лише ефективності діяльності підприємства, а й діагностичним інструментом визначення потенційних можливостей розвитку підприємства.

Ґрунтуючись на вищезазначеному, фінансовий

стан – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка виступає індикатором її ефективності та мірою потенційних можливостей розвитку підприємства на основі інтеграції внутрішніх й зовнішніх резервів.

Аналізуючи запропоноване визначення фінансового стану необхідно підкреслити, що він має не лише індикативний характер, а й потенціальну складову, яка в сучасних умовах розвитку економіки має першорядне значення.

Таким чином, головним завданням на даному етапі дослідження є визначення кола чинників, що впливають на фінансовий, відображають можливості й загрози його підвищення й відповідно шляхи розвитку діяльності підприємства.

Загальновідомо, що на ефективність господарської діяльності будь-якого підприємства впливає безліч чинників. Визначення груп чинників прямо залежить від концепції дослідження функціонування підприємства. В науковій літературі [9] виділяють дві основні концепції – раціоналістичну та маркетингову. Відповідно до раціоналістичної концепції результативність діяльності залежить від внутрішніх чинників, а підприємство розглядається як замкнута економічна система. Однак, сьогодні в умовах поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів в економіці будь-яке підприємство взаємодіє з зовнішнім середовищем. Воно є системою, яка залежить від енергії, інформації, матеріалів, що надходять ззовні, а крім того, має здатність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі і повинне це робити для того, щоб продовжувати своє функціонування.

Тому з позиції авторів дослідження, здійснювати аналіз господарської діяльності підприємства необхідно на основі маркетингової концепції керування. Ця концепція розглядає підприємство як відкриту економічну систему, а успіх діяльності пов'язує не тільки з урахуванням внутрішніх чинників, але і чинників зовнішнього середовища. Саме це і є принциповою відмінністю від раціоналістичної концепції керування.

Маркетингова концепція керування дозволяє в найбільш повному обсязі визначати і досліджувати чинники, що чинять впливи на діяльність підприємства в цілому і на формування його ефективної інвестиційної політики зокрема.

У сучасній економічній літературі вся сукупність чинників, що впливають на діяльність підприємства, відповідно до основних теоретичних положень у найбільш загальному виді підрозділяється на 2 групи – чинники зовнішнього і внутрішнього оточення або, як їх ще називають, чинники зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства [10]. Основною проблемою під час проведення досліджень на принципі відкритих систем є визначення зовнішнього середовища. В наслідок того, що будь-яка система оточена великою кількістю різних чинників та сполучається з іншими системами, було б абсурдним намагатися врахувати всі можливі чинники. Тому виникає необхідність в обмеженні

урахування зовнішнього оточення тільки тими аспектами, від яких вирішальним чином залежить успіх підприємства, а з позиції мети даного дослідження – забезпечення стабілізації та підвищення фінансово стану підприємства.

Чинники зовнішнього середовища пов'язані один з одним. Взаємозв'язок чинників зовнішнього середовища – це рівень сили, з яким зміна одного чинника впливає на інші чинники. Так само, як зміна будь-якої внутрішньої змінної може позначатися на іншій, зміна одного чинника оточення може обумовлювати зміну інших [11, с.115]. З цієї позиції зовнішнє середовище можна охарактеризувати як сукупність суб'єктів і сил, що діють за межами підприємства, але чинять як прямий, так і непрямий вплив на стан його внутрішнього середовища.

З огляду на те, що підприємство є відкритою системою, а фінансовий стан – внутрішньою мірою ефективності його діяльності, у якості зовнішніх чинників впливу пропонується урахування традиційної для фінансового-інвестиційного середовища сукупності зовнішніх чинників впливу, а саме: політична стабільність; стабільність державної економічної і соціальної політики; фінансова, кредитна і податкова політика держави; розвиток галузей економіки держави тощо [9], сфокусувавши при цьому увагу на чинниках внутрішнього середовища.

В науковій літературі [12-16] представлений широкий спектр чинників впливу на фінансовий стан підприємства. Тому для формування кола найбільш визначальних доцільно здійснити узагальнення існуючих чинників за функціональними групами (таблиця 2).

Таблиця 2 – Узагальнення чинників впливу на фінансовий стан підприємства за функціональними ознаками

Функціональна група	Чинники
Організаційні	застаріла організаційна структура виробництва, неефективність інвестиційної та інноваційної політики, низький рівень маркетингу, відсутність контролю за виробничим процесом
Ресурсні	дефіцит фінансових ресурсів
Інноваційні	життєвий цикл, рівень техніки та впроваджуваних на підприємстві технологій
Фінансові	зростання дебіторської заборгованості, дефіцит власних оборотних коштів, неефективність фінансових вкладень, послаблення договірної дисципліни
Виробничі	високий відсоток морального та фізичного зношення основних фондів, низький рівень технологічного оновлення, рівень виробничих потужностей, кваліфікація персоналу

Висновки. В результаті аналізу функціональних груп чинників необхідно зазначити, що вплив на

фінансовий стан підприємства здійснюють майже усі сфери діяльності підприємства.

Однак, ґрунтуючись на таких сучасних особливостях діяльності підприємства, як обмеженість наявних ресурсів, значна мінливість зовнішнього середовища та беручи до уваги авторське бачення сутності фінансового стану та його особливостей, пропонується ранжування найбільш вагомих чинників за такими критеріями:

1. Ступінь суміжності зв'язку – щільність змісту чинника та сутності поняття «фінансовий стан».

2. Потенційна загроза – наявність можливості нівелювання негативного впливу чинника шляхом застосування внутрішніх резервів.

З цих позицій система чинників впливу на фінансовий стан підприємства пропонується у такій послідовності (табл. 3)

Таблиця 3 – Ієрархія чинників впливу на фінансовий стан підприємства

Чинники	Фінансовий стан підприємства		
	першорядні	організаційні	фінансові
другорядні	інноваційні	ресурсні	виробничі

Таким чином, найбільш відповідними встановленим критеріям є організаційні та фінансові чинники, які є першорядними з позиції реакції підприємства на їхній вплив та здійснення відповідних витрат. Другорядними, проте також вагомими є інноваційні, ресурсні та виробничі чинники, реагування на їх вплив є доцільним у разі помірного впливу чинників першого порядку або за наявності у підприємства достатнього організаційного й ресурсного потенціалу.

Список літератури: 1. Билік М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 117–128. 2. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ни ка–Центр, 2002. – 220 с. 3. Герасимов И.С. Значение финансового анализа для успешного развития предприятия // Вестник ФГУП НПО им. С.А. Лавочкина / И.С. Герасимов, В.М. Романов, Д.Э. Ярёмченко. – №1. – 2010. – С. 79–84. 4. Загородній А.Г. Фінансовий словник: – 3-тє вид., випр. та доп. / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К.: Знання, 2000. – 587 с. 5. Клементьєва О.Ю. Фінансовий стан підприємства та його прогнозування: автореф. дис. канд. екон. наук / О.Ю. Клементьєва; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2008. – 20 с. – укр. 6. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид. стер. – Київ: т-во «Знання» 2001. – 378 с. 7. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обущак // Актуал. пробл. еко но мі ки. – 2007. – №9. – С. 92–100. 8. Савицька Г.В. Аналіз хозяйственной деятельности предприятия. – Мн.: Новое знание, 2002. – 704 с. 9. Мескон М.Х., Основы менеджмента: [Пер. с англ.] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1996. – 704 с. 10. Котлер Ф. Маркетинг, менеджмент / Ф. Котлер; [пер. с англ. под ред. Л.А. Волковой]. – СПб.: Питер, 2000. – 752 с. 11. Портер М. Международная конкуренция. / М. Портер; [пер. с англ. под ред. В. Д. Шетинина]. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с. 12. Грешко Р.І. Внутрішні та зовнішні чинники впливу на фінансово-господарську діяльність промислових підприємств // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №2, Т. 2. – С. 126–130. 13. Коржневська М. Дослідження факторів впливу на фінансовий стан підприємства / М. Коржневська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №7(122). – С.102-106. 14. Артемчук Т. О. Аналіз впливу чинників на фінансовий стан підприємств – суб'єктів природної монополії / Т. О. Артемчук // Наукові праці НДФІ. – 2008. – №1(42). – С.147-156. 15. Смачило В. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В. В. Смачило, Ю. В. Будникова // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2008. – № 20/2. – С. 35–40. 16. Захарова Н.Ю. Фінансово-економічні чинники зміцнення фінансового стану аграрних підприємств / Н. Ю. Захарова // Збірник наукових праць ТДАУ. – 2014. – №1(25). – С.116-120.

Bibliography (transliterated): 1. Bilyk M.D. Sutnist' i otsinka finansovoho stanu pidpryyemstv // Finansy Ukrainy. – 2005. – No3. – P. 117–128. 2. Blank I.A. Fynansoviy menedzhment: Ucheb nyy kurs / Y.A. Blank. – K.: Ny ka–Tsentr, 2002. – 220 p. 3. Herasymov I.S. Znachenye fynansovoho analiza dlya uspeshnohor a zvytyya pred pryatyaya // Vestnyk FHUP NPO ym. S.A. Lavochky na / Y.S. Herasymov, V.M. Romanov, D.E. Yarëmenko. – 1. – 2010. – P. 79–84. 4. Zahorodniy A.H. Finansovyy slovnyk: – 3-te vyd., vypr. ta dop. / A.H. Zahorodniy, H.L. Voznyuk, T.S. Smovzhenko. – K.: Znannya, 2000. – 587 p. 5. Klement'yeva O.Yu. Finansovyy stan pidpryyemstva ta yoho prohnozuvannya: avto ref. dys. kand. ekon. nauk / O.Yu. Klement'yeva; Derzh. vyshch. navch. zakl. «Kyiv. nats. ekon. un–t im. V. Het' ma na». – K., 2008. – 20 p. – ukr. 6. Korobov M.Ya. Finansovo–ekonomichnyy analiz diyal'nosti pidpryyemstv: Navch. po sib. – 2-he vyd. ster. – Kyiv: t–vo «Znan nya» 2001. – 378 p. 7. Obushchak T.A. Sutnist' finansovoho stanu pidpryyemstva / T.A. bushchak // Aktual. probl. ekonomiy ky. – 2007. – 9. – P. 92–100. 8. Savyt'skaya H.V. Analiz khozyaystvennoy deyatel'nosti predpryyatya. – Mn.: No voe zna nye, 2002. – 704 p. 9. Meskon M. Kh., Osnovy menedzhmenta: [Per.s anhl.] / M. Kh. Meskon, M. Al'bert, F. Khedoury. – M.: Delo, 1996. – 704 p. 10. Kotler F. Marketynh, menedzhment / F. Kotler; [per. s anhl. pod red. L.A. Volkovoy]. – SPb.: Pyter, 2000. – 752 p. 11. Porter M. Mezhdunarodnaya konkurentsyya. / M. Porter; [per. s anhl. pod red. V. D. Shchetynina]. – M.: Mezhdunarodnye otnosheniyya, 1993. – 896 p. 12. Hreshko R.I. Vnutrishni ta zovnishni chynnyky vplyvu na fi nansovo–hospodars'ku diyal'nist' promyslovykh pidpryyemstv // Visnyk Khmel'nyts'ko ho na tsio nal' no ho uni ver sy te tu. – 2010. – 2, T. 2. – P. 126–130. 13. Korzhnevs'ka M. Doslidzhennya faktoriv vplyvu na finansovyy stan pidpryyemstva / M. Korzhnevs'ka // Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. – 2007. – 7(122). – P.102-106. 14. Artemchuk T. O. Analiz vplyvu chynnykiv na finansovyy stan pidpryyemstv – sub'yektiv pryrodnoyi monopoliyi / T. O. Artemchuk // Naukovi pratsi NDFI. – 2008. – 1(42). – P.147-156. 15. Smachylo V. V. Otsinka finansovoyi stiykosti pidpryyemstv / V. V. Smachylo, Yu. V. Butnykova // Ekonomichnyy prostir : zbiryk naukovykh prats'. – 2008. – 20/2. – P. 35–40. 16. Zakharova N.Yu. Finansovo-ekonomichni chynnyky zmitsnennya finansovoho stanu ahramykh pidpryyemstv / N. Yu. Zakharova // Zbiryk naukovykh prats' TDAU. – 2014. – 1(25). – P.116-120.

Надійшла (received) 15.10.2015

Відомості про авторів / About the authors

Глухова Світлана В'ячеславівна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», кандидат економічних наук, доцент тел.: (066) 145-12-16; e-mail: gluxova@ukr.net

Glukhova Svetlana Vyacheslavovna - National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", candidate of economic sciences, associate professor tel.: (066) 145-12-16; e-mail: gluxova@ukr.net

Кильницька Євгенія Володимирівна – Харківський національний технічний університет будівництва та архітектури, кандидат економічних наук, доцент тел. (050) 605-37-57; e-mail: dubrochka@live.com

Kylnytska Yevheniya Volodymyrivna - Kharkiv National Technical University of Building and Architecture, candidate of economic sciences, associate professor tel.: (050) 605-37-57; e-mail: dubrochka@live.com

Гридасова Ксенія Сергеевна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студентка, тел.: (093) 765-85-81 ; e-mail: arnika29@ukr.net

Gridasova Kseniya Sergeevna – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (093) 765-85-81 ; e-mail: arnika29@ukr.net